

34
23.31

УСТИ ТАРЛИМИ ОЛЎ ВА МИЁНАИ
МАХСУСИ ЧУМХУРРИИ ЎЗБЕКИСТОН

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИ САМАРҚАНД

К. Ҳасанова, М. Чумъазода

ПЕДАГОГИКАИ ИҚТИМОЙ

китоби дарсӣ

Книга должна быть
возвращена не позже
указанного здесь срока

Количество предыдущих
выдач

--	--

34
8-31

ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЙ ВА МИЁНАИ МАХСУСИ
РЕСПУБЛИКАИ ЎЗБЕКИСТОН

Кибориё Хасанова, Малика Чумъазода

ПЕДАГОГИКАИ ИҚТИМОЙ
- китоби дарси

-4902-

САМАРҚАНД - 2020 йил
OLIV VA O'RTA MAHSUS TA'LIM VAZIRLIGI
TOSHIKENT VILOYATI CHIRCHIQ
DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI
AXBOROT RESURS MARKAZI

МОДУЛИ I

Асосҳои назарии фанни педагогикаи иҷтимоӣ

Мавзӯи I. Педагогикаи иҷтимоӣ ҳамчун шартӣ зарурӣ ва эҳтиёҷоти ҷамъият

Нақша:

1. Аз таърихи инкишофи педагогикаи иҷтимоӣ ҳамчун фан.
2. Ривожёбии ҷамоа дар давраҳои иҷтимоии гуногун.
3. Шартӣ зарурӣ ташаққулёбии педагогикаи иҷтимоӣ.
4. Ҷамъияти ибтидоӣ ва пайдошавии марнавияти иҷтимоӣ.

Ибораҳои тақияҳ: ҷамъияти ибтидоӣ; ташаққулёбии педагогикаи иҷтимоӣ; ривожёбии ҷамоа; тарбияи ахлоқу одоб.

Ривочу равнақи ҳар гуна соҳаи илм ба донишу таҷрибаҳои бойе, ки дар гузашта ҷамъ омадаанд, вобаста аст. Ин ба соҳаи педагогика ҳам дахл дорад. Донишу таҷрибаҳои маорифпарварии гузаштагон на танҳо ба инкишофи минбаъдаи ин соҳа муҳим аст, балки барои тақомули фанни педагогикаи иҷтимоӣ, ба тадрису тарбияи наслҳои онҳо зарур мебошанд.

Таърихи педагогика инкишофи тарбия, мактаб ва назарияҳои таълимӣ тарбияро дар давраҳои гуногун, аз замони қадимтарин то рӯзҳои мо омӯхта, қонуниятҳои таърихӣ тақомули назария ва амалии тарбияро равшан мекунад.

Дар гузашта педагогҳои пешқадам ва мутафаккирони намоён бисёр ғояҳои муфиди маорифпарварӣ пешниҳод мекарданд. Омӯзиши танқидии онҳо ба инкишофи афкори педагогӣ, баъданд таҷрибаҳои маданияти таълимӣ тадрис мусоидат намуда, ба настиллаҳҳои назария ва амалия аз нуқтаи назари манфиатҳои махлуҷд муносибат карданро ба миён наметузоранд. Зеро ин назарияҳо дар шароитҳои конкретӣ-таърихӣ ба вуҷуд омадаанд ва дар асоси методологияи дигар, махлуҷдҳои таърихӣ даврано худ, ғояҳои ғинфӣ ҳамон замон пайдо шудаанд.

Дар асоси ин нишондоҷ таҷрибаҳои таълимӣ тадриси гузаштагонро омӯхта, ҷизҳои фонданоке, ки ханӯз қиматшоро гум накардаанд ва барои бехтар намулдани қори таълимӣ тарбияи насли настирас барои имрӯз заруранд ва ба ғайроти минбаъдаи хуби мактабҳо ғай мерасонанд, интиҳо карда шудаанд.

Ҳар як назарияи педагогиро вобаста ба шароитҳои таърихӣ пайдоиш ҷӣ гуна қимат доштан ва ба фанни педагогикаи иҷтимоӣ ҷи ҳел хисса гузоштани онро омӯхта, баҳо диҳад ва дар таърихи

Ба амал баровардани ғайроти иҷтимоӣ-педагогӣ бо таълими қоидаҳои инсонпарварӣ, хифзи ҳуқуқи шаҳрвандон, ки ба қадриятҳои нави демократӣ асос ёфтааст, низ вобаста аст. Аҳамияти ин маъна ба тарфи роҳбарияти давлатамон ханӯз дар рӯзҳои нахустини истиқлолият эҳсос шуда буд. Моҳияти мастиллаҳи мазкур ба ҳолатҳои зерин вобаста мебошад.

1. Эълои шудани равиши устувору сиёсати пуркувиавати иҷтимоии тараккиёти реслублика.

2. Қабул шудани як қатор фармонҳои қонунҳои оиди ҳимояи қисми қамтаълими аҳоли.

3. Бехтар намулдани баъзи моддӣ-техникии муассисаҳои собиқи хифзи иҷтимоӣ ва таълими муассисаҳои нави.

4. Ҳамчун маҷмуи тадбирҳои иҷтимоӣ-педагогӣ “Дастури миллии тайёр қардани қадриҳо”-ро, ки ба ташаққули шаҳси ҳамагарафа барқамол равона қарда шудааст, қорӣ намулдан.

Мастиллаҳи таълими барқарорини иҷтимоӣ дар ҳаёти шаҳрвандони Ёзбекистон дар маърузаҳо ва баромадҳои Президент Ш.М. Мирзиёев ҳам маънаи муҳим дорад. Дар онҳо инсонияти ва меҳрӯбонӣ ҳамчун ҳуқуқи қудонашавандани ҳалқ таъкид қардид, бисёр муаммоҳои иҷтимоӣ, ниғаҳдори тандурусти, бехтар намулдани баъзи моддӣ-техникии мактаб ва шифоҳонаҳо, бунёди маҷмуъҳои вариши, ғай ба модарони серфарзанди ва як қатор мастиллаҳҳои муҳими қарда мешавад.

Ба ғайр аз ин, дар шароити имрӯза ба маҷмуи таълимӣ ҷун ғоли асоси дохил қардидани мастиллаҳи иҷтимоишавини шаҳс такозо меамоҷад, ки педагогикаи иҷтимоӣ ҳамчун фанни алоҳида омӯхта шавад. Бо ин мақсад таълифи қитоби дарсӣ ва дастуриҳои техниқи онҳо ба фанни мазкур ҳел зарур аст.

инкишофи афкори педагогӣ мавқеи муаллими он назарияро дурӯст муайян намояд.

Назарияи педагогӣ пешкадами давраҳои гузашта бояд ҷунон омӯхта ва баҳо дода шавад, ки аҳамияти таърихи он аз будаи кам ва ё зиёд қарда нашлавад.

Таърихи педагогика иҷтимоӣ на танҳо таъриба ва назарияи тарбияи синфҳои истисморкунанда, балки пайдоиш, инкишофи педагогикаи халқӣ ва демократиро низ меомӯзад. Ба ҳамин васила он педагогикаро бо анъанаҳои бехтарини педагогикаи халқӣ ва ҷаҳаҳои пешкадами педагогикаи демократӣ бой мегардонад.

Омӯхтани таърихи педагогика барои муаллимон ва муррабобиён аҳамияти калон дорад. Вай омӯзгоронро бо назарияҳои пешкадами педагогӣ ва таърибаҳои бехтарини таълиму парварииш, мактаб шинос қарда, роҳҳои онро ба таври эҷодӣ меомӯзад. Барои сайқали маҳорати педагогӣ ёри мерасонад, маданияти педагогӣи муаллимону муррабобиёнро ба дараҷаи бағаланд мебардорад.

Ҷоҳҳои тарбияи насли наврас, омӯхтани илму ҳунар ва тарбияи ахлоқу одоби хануз дар замони ҳақим пайдо шуда, аввал дар эҷодиёти дахонакии халқ ва баъдтар дар баъзе асарҳои давраҳои то ислом ифода ёфтаанд. Шоирони пешкадами давраҳои гузашта, ки ба халқ наздик буданд, он ҷоҳҳои тарбиявии халқро дар эҷодиёти худ ақс кунониданд. Бузургии он шоирон дар ҳақимин буд, ки онҳо ақлу хирад ва ахлоқу одоби бехтарин сифатҳои инсонӣ ва воситаи пешрафти ҷамъият мешумориданд ва адолатро бе ҳақимин сифатҳои инсонӣ тасаввур қарда намтавонистанд. Дар эҷодиёти шоири бузурги асри X ва сардафтари алабиёти форсу тоҷик Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ (858-941) масъалаҳои тарбия ва ахлоқу одоб, омӯхтани илму ҳунар мавқеи намоён ишғол менамуд. Ин хусусиятро дар эҷодиёти ақсарияти шоирони асри X ва асрҳои минбаъда дидаи мумкин аст. Ҳатто баъзе шоирон дар эҷодиёти худ ба масъалаи ахлоқу одоби ҷунон мавқеи калон доданд, ки дар Фарб Ҳамчун мутахассиси соҳаи ахлоқ шинохта шудаанд.

Табиист, ки агар муҳити ҳубу вазъияти соҳими иҷтимоӣ-психологӣ ва ахлоқӣ муҳайё бошад, он ба таълим ва тарбияи шахс таъсири ҳуб мерасонад. Дар ҷунин муҳит ҳар гуна рафторҳои ношоиста, беадолатӣ, бадахлоқӣ ва ғайра маҳкум ва фазилатҳои ахлоқии ҳуби инсон таърифу тавсиф қарда мешавад. Ва баръақс, агар муҳити иҷтимоӣ баъд бошад, дар он рафторҳои зиёди ҷамъияти бошанд, бешубҳа аз ин гуна муҳит таъсири мусбаъти тарбиявию

ҷиним доштан амри маҳол аст ва одами дар муҳити баъд тарбия ёфта ринилу бадахлоқ мешавад.

Дар ақидаҳои педагогҳои пешкадами давраҳои гузашта фикрҳои нуқримаг кам нестанд. Аз онҳо дурӯст истифода бурдан барои қилии бисёр масъалаҳои таълиму тарбияи насли наврас ба мо ёри мерасонад. Вале ба ақидаҳои маорифпарварони гузашта эҳтиёткорона ва аз нуқтаи назари танқидӣ рафтор намуздан лозим аст. Зеро ҳар як педагог дар як давран муайяни таърихӣ зиндагӣ ба сар бурда, мувофиқи талаботи ҳамон давра замон, манфиат ва маданияти синфи худ ақидаҳои педагогичаиро асоснок қардааст.

Ал-Ҳоразмӣ, Форобӣ, Берунӣ, Ибни Сино, Улғубек барин олимон дар филологияи илмӣ ва педагогӣи худ ҷоҳҳои қувваҳои таъсиррасони ривчоёбии тарбиявӣ ва таълимиро ба насли наврас интиронидандро пеш бурдаанд ва татбиқ намузданд. Онҳо ҷунин қисоб мекарданд, ки мақсади таълим ба ҳаёт тайёр қардан, аз худ намуздани меъёр ва қоидаҳои ахлоқӣ барин малака ва соҳиби донишҳои пухта шудан аст.

Асарҳои олимони машҳур Ал-Ҳоразмӣ (783-850) дорои харақтери равшини дидактикӣ аст. ӯ ҷунин қисоб мекард, ки ба наслони усули саволу ҷавоб донишҳо ба даст дароварда мешавад, дар ин ҷараён шахс дар муносибат бо дигарон ворид мешавад ва ба қилон филоли ҷамъият табдили меёбад.

Олимони бузурги қомусӣ Абӯрайҳони Берунӣ (973-1050) усулҳои илмии ҷараёни таълимиро қор қарда барномадааст. ӯ қоидаҳои таълимиро ҳам нишон додааст. Афкори педагогӣи аллома дар хусусиятҳои иҷтимоии ахлоқ ва ҳиссиёти шахс ифода меёбад. Ҷоҳҳои ӯ дар бораи аҳамияти илм ва меҳнат дар тарбия, ташаккули шахс ва филологияи амалии ҷамъият то ҳол аҳамияти худро гум нақардаанд.

Олимони бузурги энсиклопедист Абӯғали Ибни Сино (980-1037) донр ба тамоми қанҳои замони худ мероси қалони илмӣ гузошта, дар ҳақимин асарҳои ӯ фикрҳои педагогӣи мавҷуд аст. Ҷоҳҳои қулиши ба мақсад расидан дар ҷараёни илмомӯзӣ, прода ва ривчоёбии инсон, таъсири муҳит, аҳамияти тарбияи ахлоқ ва меҳнат, санъати мусликӣ, таълими баҷагон дар ҷамоа ҳозир ҳам ҳеле муҳим аст.

Абӯнастри Форобӣ, Абӯрайҳони Берунӣ, ки оиди муаммоҳои таълими фикрҳо рондаанд, барои нуқрмаҳсул хизмаг намуздани инсон ба ҷамъият вазифаи таълимини дар қобилияти ақлӣ, қисмонӣ, ахлоқӣ, эстетикӣ ва меҳнатиро алоҳида нишон доданд.